

svinjskem mesu se nahajajo, pa pridejo tudi v človeka, ako je jedel tako meso, klobase itd., v katerih so bile žive trihine, ki jih vročina pri kuhi ni pomorila.

Omenili smo sicer že v našem listu te nesrečne živali; al ker je čedalje več strahú in hrupa po svetu, in sicer tacega, da se že tudi pri nas dosti ljudi ne dotakne več svinjskega mesa in klobas, zdí se nam potrebno, da kaj več povemo svojim bravcem o trihinah — v tolažbo, pa vendar tudi v poduk, ako bi se primerilo, da se tudi pri naših prešičih prikaže ta žival.

Popisali bomo najpoprej nekoliko to žival in njeno življenje. Pred vsem pa povemo to, da ikre (šenki pšeno, stroge, Finnen), ki jih tudi naši prešiči imajo včasih veliko, so vse drugačna žival kakor trihine. Če je tudi ikrasto meso nezdravo človeku, vendar tako strašno nevarno ni, kakor je trihinasto meso. To je prvo, kar je vedeti treba.

V nobeni deželi našega cesarstva niso do lanskega leta zapazili trihin, če tudi so je na Angležkem že pred 30 leti zdravniki v človeških mrljičih našli; dr. Böhrer v Plauenju je bil prvi, ki je v živem človeku zapazil to žival. Prof. dr. Zenker v Erlangen-u in prof. dr. Virhov v Berlinu sta nam trihine najboljše pojasnila.

Ti črviči se navadno s prostim očesom večidel videti ne dajo, tako majhni so; so sicer včasih tretji del ali pol linije dolgi, pa njih život je prezoren (skoz vidljiv); večidel tiči ta žival v mehurčku (Kapsel) v meso vgnjezdenem. Če se je v ta mehurček več apnaste tvarine zasedlo, se potem vidi trihina kakor mala, belkasta pičica. Trihinasto meso, ako se prereže, je včasih polno tacih belih pičic. Če trihino pogledamo z ogledalom, ki jo 300krat povekša, je trihina nekako podobna navadnim pijavkam. — Trihine so možkega in ženskega spôla; on je manjši kakor ona; ona nosi v svojem životu sila veliko (60 in še več) živih mladih, ki so nitkam podobni.

Kadar je človek povžil trihinasto svinjsko meso, zlezejo trihine po želodcu v čeva človeška; tû pa ne ostanejo, ampak čeva prebodejo in lezejo v meso človeško na vse strani, ker le v mesu morejo živeti in nikjer drugje. Zato se tudi pri prešičih nahajajo le v mesu in ne v slanini (špehu) in nikjer drugje ne. Tû pa se jih zaredí neizrečeno veliko; v enem samem kvintelju trihinastega svinjskega mesa je prof. Leukart našel 40.000 tacih živalic. Trihine so sila trdna stvar, tako, da je le huda vročina (50 do 60 stopinj) pokončá; še celó v gnjilem mesu ni tega mrčesa konec.

Vprašali bojo bravci naši: kako pa se zaredijo trihine pri prešičih?

Na to moramo odgovoriti, da tega še nobeden ne vé. Saj še tega za gotovo ne vemo, kako da se ikre zaredijo v svinjah. Pravijo sicer nekteri, da taki prešiči, ki na prostem živé ob žiru in želodu, ne zbolé za trihinami, in da se črviči ti zaredé najraji pri prešičih v žganjarajah, kjer dobivajo ostanke. Al vse to je le misel; gotovega nihče ne vé. Pri ogerskih, hrvaških in kranjskih prešičih še dozdej niso zapazili trihin ali saj tega ne, da bi bil kak človek umrl po njih.

Trihinska bolezen se tudi pri prešičih težko spozná, ali celo ne, dokler ni prešič vés poln teh črvičev.

Človeku pa ni skor nevarniše bolezní kakor je ta, ki se mu naredí po povžitem trihinastem mesu. Vés klavern postane, noge in roke ga bolé, težko se mu dela, nobena jed mu ne diši, glas mu je hripav, vés trd postane, obraz mu oteče, vročina ga kuha itd. Na zadnje pritisne vodenica in driska.

Grozna bolezen je tedaj, po kateri le malo kdo ozdravi. Varovati se bode tedaj treba, ako se nesreča primeri, da se vgnjezdi tudi v naše prešiče. Nikoli si-

rovega svinjskega mesa ali sirovih klobas jesti! — to je prva zapoved; druga pa, da se vsako svinjsko meso skozi in skozi prekuha tako močno, da mora poginiti vsak črv v njem. Vročina od 50 do 60 stopinj ga še le umorí, to je, blíz tista gorkota, pri kateri voda začne vreti.

Zapomnite si, dragi bravci, vse to, da ne boste nevedni, ako nesrečna bolezen tudi v naše prešiče pride. Na Českem (Pemskem) je že.

Poduk,

kako naj posamezen gospodar ali pa cela soseska obdeluje svoj gozd (boršt), da si izredí lesá.

(Konec.)

Naj se naposled še pomenimo o sledečih stvareh: Kdo naj zasadí drevesnice? Kdo naj skrbi, da se ohranijo? Kdo naj oskrbi seme za posetev? Kdo naj pripomore k gozdnemu obdelovanju? Kdo naj drevesa sadí? kdo žive plotove?

Za napravo drevesnic mora skrbeti soseska sama, ker ona iz njih največe dobičke vleče; soseska naj ima skrb, da se ohranijo in ona naj seme za-nje oskrbuje; soseska, naj so gozdi nerazdeljeni ali razdeljeni, tudi za druga zemljišča potrebuje drevja, tedaj gré nji prva skrb za to napravo.

Za oskrbovanje drevesnic so pred vsem gozdni varhi potrebni, ki stojé pod očitno kontrolo, to je, da se vsak, komur je le mar, o drevesnic sam prepriča, kakošne so, kako seme kalí, kako se rastlinski vrt oskrbuje, česa se v njem pogreša itd. — Iz tega cilj in konca ne bi imela drevesnica v kakem oddaljenem kotu, ampak blíz kake velike vasí biti.

Vodstvo drevesnega opravilstva naj se izročí kakemu izvedenemu možu, kterege drevoreja veselí, na priliko kakemu učitelju, ker on je za tako opravilo tem pripravniši, ako se od začetka od dotičnega logarja v tem opravilu podučiti dá. — Ravnanje gozda naj, kar se samo po sebi vé, posestniki gozda sami opravljajo, — drevesno zasadbo pa tisti lastniki zemljišč, katerim bode to na dobiček, — naprave živih plotov pa tisti, katerim potem ne bo treba vsako leto poprejšnjih plank ali družih ograj delati.

Odgovor na vprašanje.

Iz Starega Loga smo prejeli sledeči dopis: „Tû je imelo več psov navadno pasjo bolezen. Bolnega psa je jelo po kakih 8—10 dni po vseh udih lomiti, posebno v zadnjem koncu života in na vrhu glave, po kakih 6 dneh je žival poginila. V naši hiši imamo še dva mlada lovska psa, ktera sta omenjeno bolezen prestala, samo lomljenje in trganje po gori imenovanih delih je ostalo, in to že zdaj skozi cele tri tedne trpi. Vprašamo Vas tedaj: ali jima je kaj pomagati ali ju bo treba pokončati?“

Odgovor. Tako imenovana „pasja bolezen“ (Staupe) napada najraji mlade pse, pa je tudi kužna in se loti potem tudi starejih; po prehlajenji v moko-mrzlem vremenu najraji nastane in veliko psov ob enem napade. Bistvo bolezní je katár nosa, sapnika in pljuč ali želodca in čev; temu pa se pritaknejo večidel kmali božjast in mrtvud vzlasti zadnjega života. Bolezen ta se šteje med najnevarniše, vzlasti kadar psa prime božjast. Brž iz začetka pomagajo včasih bljuvila; pri božjasti „opium“, pri mrtvudnosti se maže križ in hrbet s kafrovcem, vživati se daje „nux vomica“ (10 granov se kuha $\frac{1}{4}$ ure v 6 lotih vode) in te kuhovine vsake 3 uri po 1 ali 2 kavini žlicici psu vživati daje.

Večidel pa vse nič ne pomaga; treba je tacega mrtvo-udca pokončati.

Národno-gospodarske stvari.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Ker je že tukaj o spavnici govor, naj še dostavim malo opazko. Spominjam se še na Slovenskem v kmečki hiši tako velike postelje, da po štirje lahko v njej leže; take velikanske postelje se nahajajo v vsaki angleški spavnici, za ogled v mizarskih prodajavnicah. Stara navada je še na Angležkem, da mož in žena morata vedno v eni postelji spati, sta li mlada ali stara, izvzemši le ta čas, kadar je on ali ona nevarno bolna. To pa je „conditio sine qua non.“ Obotavljanje tej šegi, bodi si od ženske ali moške strani, moglo bi celó zakonsko zvezo razdreti, in ta ukoreninjena navada ni samo, da bi kdo mislil, le pri neizobraženih, temuč pri žentelmanu tako, kakor pri tovarju.

Hajd zdaj še k angleški peči. Prav zanimiva je. Na drobno popisovati je nočem; ne zdi se mi vredno, hvalil jo pa še manj bodem, ker hvale ne zaslučuje. Škoda za one stare gradove po starih kmečkih hišah slovenskih, da se od dné do dné bolj rušijo in z novimi čepinjami nadomestujejo; takošen grad v prosti slovenski koči je boljši kot najlepša angleška peč v žentelmanski palači. Ako so Angleži v družih rečéh praktični, pri pečéh nikoli niso. Lepa je pečna sprava in orodje, to se mora vedno svetiti; peč pa po našem smislu se mora le nekakošno ognjišče imenovati, in to je še po starodavni osnovi, ali da bolj po domače rečem, tako kakor nekdanj, ko so še Angleži v bajtah stanovali. Cela stvar je ta: v štirivoglato doblíno v zid je vzdán, rekel bi, nek železen korpič, v kterega se premog nasiplje (z drvi se tū ne kuri), in iz te vdolbine je naravnost dimnik. Kedar se zakuri, morajo se odpreti hišne duri, da se po hiši ne kadi. In kaj pomaga taka peč? Kdor ni pri ognji, ga zebe; kdor je pa pri ognji, ga od ene strani peče, od druge pa mrazi; največ toplote dobiva dimnik. Tako gori v hiši vés božji dan, in ako nisi dobro oblečen, zmrzuješ; edino dobro je to, da je v hiši precej čist zrak, ker topel in spriden odide skoz dimnik, kateri je najboljša veterница. Na strehah je tedaj polno dimnikov, ker vsaka soba ima svoje ognjišče in svoj dimnik.

Pozimi je Angležu se vé da najdraže mesto „by the fireside“ (izgovarjaj: baj dhe fajrsajd) pri ognjišču, ali kakor mi pravimo pri peči); kadar je domá in ga ne zadržujejo drugi posli, sedi gotovo pri ognji. Poleti je to ognjišče hišen ures ali lišp (ali da rabim skoro smešno magjarsko besedo „kinč“); nad ognjiščem je mala polica „chimney-pieca“ (izgovarjaj: čimnipis), kamor se hišne lepotije devajo, kakor na pr. kipi, podobe, lepi peharji itd.; dimnik pa in ognjišče se zakrijeta s pisanim, v trake zrezljanim papirjem, in ognjiščna oprava se svitlo osnaži, da je za parado, kakor našim oficirjem sablje. Tukaj na Angležkem sabeljnega žvenketanja ne slišiš, pa tudi nobene sablje ne vidiš, ker nobeden vojnič, bodi si prostak, oficir ali general, ne sme s sabljo na ulice (izvzemši ta čas, kadar jo potrebuje); za nekako igračo ima v roki le palico ali palčico. Pa tudi ne srečaš na vsak drug korak vojnika; Hull na pr. ima nad 150.000 stanovnikov; pa v treh mesecih še nisem videl deset vojnika; nekoliko več sem jih našel v mestu Scabro-u. Ravno tako ne sme tukaj noben policist sablje nositi. — Ali kam sem od angleške peči zablodil, čitatelj ne zameri mi, da ti pripovedujem tako prozaične stvari, potrpi, morebiti še pride kaj poetičnega.

Misli si, da je nedelja, plat zvona zvoní, al ne prestraši se, ne kliče te ognja gasit, ampak kliče in opominja te, da vzameš pod pazduho „the holy bible“ (izgovarjaj: dhe holi bajbl, sv. pismo), in še par drugih cerkvenih bukev, ter pobožno romaš proti cerkvi. Ko stopiš na ulice, srečaš povsod pobožnih romarjev, ki sveto zamišljeni v cerkev korakajo vsi obloženi z debelimi knjigami. V vsakih ulicah je cerkev na izbiro, kamor korakajo mladi in stari, zalke in nezalke. Angleži se sicer, če tudi imajo svojo „angležko“ vero, sami „katolike“ imenujejo, k večemu, kadar je razločevati potreba, še dostavijo besedo angleški katolik „englisch catholic“ in nas imenujejo rimske katolike ali „papište.“ Anglo-katoliške cerkve se izmed vseh drugih brž poznajo, ker te edine imajo zvonike. Pa ti zvoniki nimajo takošne podobe kakor naši, namreč da bi se streha v piramido ali kupljo zvrševala, ampak angleški zvonik predstavlja na priliko to, kakor da bi naši bili brez strehe. Štirivoglato zidovje ima zgorej ravno streho brez kuplje, križa itd. Od zunaj so angleško-katoliške cerkve sicer po vsem takošne, kakoršne so rimsko-katoliške in navadno prav lepo in okusno zidane; saj so jih največ in sicer najlepše Angleži še kot katoliki stavili. Cerkev drugih ver, katerih je tukaj mnogo, nimajo zvonikov, tako tudi rimsko-katoliške ne, ker ne smejo imeti zvonov, da bi zvonili; zvoní se le po angleško-katoliških cerkvah. Hajdimo tedaj, po stari navadi tjé, kamor nas zvon kliče, in oglejmo si še malo znotraj cerkvo angleško. (Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *Tičnik*, spevoigra (opêreta) v enem djanji, zložil dr. Benjamin Ipavec.

„Tičnik“, kteremu besede je vrli mladi pisatelj slovenski Rogački po Kotzebue-ovem „Käfig“ svobodno osnoval, je v muzikalnem oziru delo tako izvrstno, da bi bila pregreha nad umetnostjo domačo, ako ne bi obširneje govorili o njem. Ako Offenbach izdela kako še manj dobro opereto, vsi nemški časniki so polni hvale; ali bomo mi molčali, ko se je polje domače umetnosti poslavilo s takim delom? ali bomo molčali, ko vidimo, da umetnost slovenska nastopa čedalje obširneje kroge, da je od pesmi prestopila na spevoigro?

Ipavčev „Tičnik“ je izvrstno delo, večidel izvorno v smislu in pravega slovanskega značaja, prilega se pa tudi vsak napev situaciji svoji. Preglejmo ga na drobno, pa preglejmo ga tako, kakor terja to kritika odkritosrčna. Če tudi celó vsega ne bomo enako hvalili, nam slavni skladatelj tega ne bo za zeló vzelo; nadjamo se, da nam bo še pritrđil, da mu dobrovoljno povemo, kaj bi — saj po naših mislih — utegnulo drugače biti.

Spevoigra šteje 9 številok; v prvi vrsti se odlikujejo baritonova arija šte. 4.; sopran-dvospev šte. 6. in finale šte. 9.; tem pa se vrstuje trispev šte. 3. Vse presega šte. 6. Romanca za sopran, ki je bila s toliko pohvalo sprejeta, je kaj ljubka, sega močno v srce, ritmus njen je dobro vredjen, — al prava slovanska muzika se nam ne zdi, marveč se v njej italijanska kanconeta strinja z nemškim „laendlarjem“, ki bi vzlasti še tedaj bolj na glas stopil, ako bi se večina taktov hitreje igrala. Dozdeva se nam, da je skladatelj naš hotel s tem le ustreči tistim krogom, kjer se je ta spevoigra vprvič pela, kajti na Štajarskem, kakor tudi na Kranjskem so taki spevi v $\frac{3}{4}$ taktu zeló priljubljeni. Al taki spevi (laendlarji) niso slovanski, in treba je, da zlasti tako izvrstni skladatelji, kakor je naš Ipavec, ne strežejo po tujstvu pokvarjenemu okusu. — Arija za bariton pod šte. 4. je od prve do zadnje pičice izvrstna, krepka, in če tudi iz začetka neki Mozartovi